

[www.samengevat.nl](http://www.samengevat.nl)

# samen gevat }

VWO

Maatschappijwetenschappen

K.M. Vossen  
F.J. Oostwoud



Vormgeving: Criterium, Arnhem  
Opmaak: Crius Group, Hulshout  
Tekenset: DDCOM Technical Documentation & Visualization  
Omslagfoto: Group of students on the streets demonstrating against climate change. Shutterstock

### **Over ThiemeMeulenhoff**

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company. We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs. Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

[www.thiememeulenhoff.nl](http://www.thiememeulenhoff.nl)

ISBN 978 90 06 66145 3

Eerste druk, eerste oplage, 2020

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2020

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp ([www.stichting-pro.nl](http://www.stichting-pro.nl)). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie [www.auteursrechtenonderwijs.nl](http://www.auteursrechtenonderwijs.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO<sub>2</sub>-neutraal geproduceerd.

Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.

Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

# Voorwoord

Beste examenkandidaat,

Voor je ligt *Samengevat*, een boek waarin de hoofd- en kernconcepten, relevante theorieën en maatschappelijke fenomenen en veranderingen verduidelijkend, kort en systematisch zijn weergegeven. Met *Samengevat* heb je een compleet overzicht van alle leerstof voor het school- en centraal examen in handen. Deze samenvatting stelt je in staat om in korte tijd grote hoeveelheden stof te herhalen en te overzien. Het biedt een overzicht van rijtjes die essentieel zijn, verduidelijkende voorbeelden en laat je zien waar samenhang te vinden is. Daarnaast levert *Samengevat* je veel verschillende leertips!

Met *Samengevat* bereid je je zelfstandig voor op het examen. De onderwerpen voor het centraal examen maatschappijwetenschappen die hierin zijn opgenomen, bevatten veel basisstof die ook in schoolexamens aan de orde komt. Het examenprogramma eist van je dat je alle kennis uit maatschappijleer ook nog paraat hebt. Er wordt op het centraal schriftelijk eindexamen niet expliciet naar gevraagd, maar het helpt wel als je bijvoorbeeld weet wat het kabinet is.

Gecombineerd met de *Examenbundel vwo Maatschappijwetenschappen* vormt deze *Samengevat* de beste voorbereiding op je examen. De theorie vind je in *Samengevat* en je oefent met de opgaven uit de *Examenbundel*! Wil je weten welke voorbereiding het best bij jou past, dan kun je *Zeker slagen!* raadplegen. Dat boekje staat vol tips en handigheden om te leren.

*Samengevat* en *Examenbundel* kun je naast elke methode gebruiken.

Heb je opmerkingen? Meld het ons via [vo@thiememeulenhoff.nl](mailto:vo@thiememeulenhoff.nl).

Amersfoort, juli 2020

# Hoe werk je met dit boek?

Dit boekje bevat alle stof die je voor je centraal examen (CE) moet kennen. Aan de basis hiervan staat de Syllabus centraal examen 2021, uitgegeven door het College voor Toetsen en Examens (CvTE).

De stof is ingedeeld aan de hand van de domeinen/hoofdconcepten en subdomeinen/kernconcepten. Ieder concept begint met een leerschema. Dat ziet er zo uit.

## Voorbeeld leerschema

Naam van hoofd-/kernconcept	
<b>Definitie</b>	<b>In andere woorden</b>
Hier vind je de definitie uit de syllabus.	Hier hebben we die inzichtelijk geformuleerd.
<b>Maatschappelijk voorbeeld</b>	<b>Alledaags voorbeeld</b>
Een maatschappelijk voorbeeld of voorbeeld uit het nieuws/de politiek.	Een voorbeeld uit het leven van alledag.
<b>Essentiële woorden</b>	
Als het gaat om een hoofdconcept geven we een overzicht van de bijbehorende kernconcepten.	

Naast het uitleggen, schematiseren en verduidelijken van de theorie geeft *Samengevat* ook leertips. Maatschappijwetenschappen staat bekend om de grote hoeveelheid lastige theorie. Een leertip ziet er zo uit.

**Leertip: koppel leerstof aan alledaagse voorbeelden**

Bedenk bij ieder stuk theorie een voorbeeld uit je eigen leven. Dan onthoud je ingewikkelde stof beter.

De informatie in *Samengevat* kun je niet alleen gebruiken voor het centraal examen. In principe kan deze kennis in ieder schoolexamen, in iedere praktische opdracht en in iedere toets of overhoring terugkomen. Vraag aan je docent welke (sub)domeinen relevant zijn tijdens het leren; wellicht staat dit zelfs in het PTA van jouw school.

## Leeswijzer

VOORBEELD

- voorbeelden = aangemerkt met het woord **VOORBEELD**

KENNEN

- rijtjes die je uit je hoofd moet leren = aangemerkt met het woord **KENNEN**
- domeinen en subdomeinen verwijzen naar syllabus

De begrippen van ieder domein staan aan het eind op een rij bij elkaar uitgelegd. In het register vind je de begrippen nog een keer met de paginanummers, zodat je ze altijd gemakkelijk kunt opzoeken.

Veel succes bij het voorbereiden van je examen Maatschappijwetenschappen!

# Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Hoe werk je met dit boek?	4
1 Inleiding	7
2 Domein A: Vaardigheden	11
3 Domein B: Vorming	33
4 Domein C: Verhouding	47
5 Domein D: Binding	75
6 Domein E: Verandering	95
7 Modellen politieke besluitvorming	120
8 Leertips	127
9 Index	128



# 1 Inleiding

Maatschappijwetenschappen gaat over het *sociaal* en *politiek gedrag* van (groepen) mensen in de moderne tijd. Hierbij zijn drie vraagstukken belangrijk:

- KENNEN**
- Wat bindt ons? (Bindingsvraagstuk)
  - Wat scheidt ons? (Verhoudingsvraagstuk)
  - Wie zijn wij? (Vormingsvraagstuk)

## Verduidelijking

Hoewel de begrippen *sociaal* en *politiek gedrag* niet in de syllabus staan, zijn die twee begrippen wel essentieel. Maatschappijwetenschappen gaat namelijk (deels) over zichtbaar gedrag van mensen en hoe dat gedrag verandert door de jaren heen. Probeer tijdens het leren altijd de volgende twee vragen te stellen:

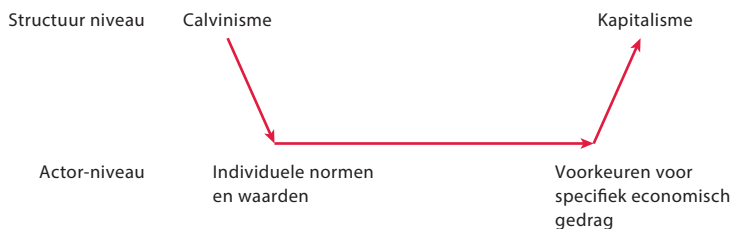
- Gaat dit over sociaal of politiek gedrag?
- Wat voor gedrag past bij deze theorie/kennis?

*Sociaal gedrag* = alle gedragingen van een individu of groep met betrekking tot een bepaalde sociale omgeving/groep/cultuur.

*Politiek gedrag* = gedragingen van een individu of groep die te maken hebben met besluitvorming, bestuur en verdeling van schaarste.

**VOORBEELD** *De aanwezigheid van het religieuze systeem 'protestantisme'/'calvinisme' beïnvloedde de normen en waarden van de gelovigen: rationeel en hard, systematisch werken, maar niet mogen genieten van het verdiende geld. Hierdoor konden zij veel winst maken en werd er vooral geïnvesteerd in het bedrijf in plaats van in het eigen persoonlijke leven. Doordat een grote groep mensen dit gedrag liet zien ontstond kapitalisme.*

**Figuur 1**



Tijdens de lessen maatschappijwetenschappen beantwoordde je de drie bovenstaande hoofdvragen met het oog op maatschappelijke veranderingen (veranderingsvraagstuk) en gebeurtenissen/contexten. We maken gebruik van abstracte concepten en begrippen, maar al deze abstracte concepten en begrippen kunnen we ook terugzien in ons eigen leven. '**Individualisering** houdt in dat individuen in toenemende mate zelfstandigheid op verschillende gebieden kunnen vergroten.' Concreet in ons dagelijks leven zien we terug dat jongeren *steeds meer zelfstandig* mogen kiezen hoe zij hun *vrijetijd* besteden, hoewel zij deel zijn van een gezin. Jongeren kijken zelf, zonder andere gezinsleden, naar films en series, bepalen mee waar vakanties naartoe gaan en (steeds meer) hoe laat ze thuis moeten zijn.

## Verduidelijking

Wat is het verschil tussen een **begrip** en een **concept**?

**Begrippen** verwijzen naar zaken die direct waarneembaar zijn, zoals een tafel, een seizoen of een boek. Definities ervan zijn veelal éénduidig (lees: begrijpelijk en simpel) en er is weinig tot geen discussie over. De meeste mensen accepteren de beschrijving.

Daartegenover staan concepten. **Concepten** zijn niet direct waarneembaar. Je kunt letterlijk tegen een tafel (begrip) aanlopen, maar sociale ongelijkheid vasthouden is onmogelijk. Er zijn nu mensen die denken: Jawel hoor, ik kan iemand die verhongert, aanraken. Dat klopt, maar niet iedereen is het ermee eens dat honger te maken heeft met sociale ongelijkheid. Wellicht ervaart iemand de ongelijke verdeling van voedsel (schaarste) als het gevolg van een goddelijke orde, maar dan heeft het niets te maken met verschillen tussen al dan niet aangeboren eigenschappen.

Samenvattend, concepten zijn:

- niet direct waarneembaar, maar verwijzen wel naar de (sociale) werkelijkheid;
- hebben geen éénduidige definitie/ze zijn niet simpel gedefinieerd (ze bestaan uit verschillende delen, aspecten en hulpbegrippen);
- onderhevig aan discussie over wat precies de definitie is.

Concepten worden vaak vergeleken met gereedschappen: ze helpen ons om sociaal en politiek gedrag en de maatschappij als geheel beter te begrijpen. Dankzij concepten kunnen we verbanden, ontwikkelingen en problemen waarnemen, analyseren en begrijpen. Stel we kenden het concept 'sociale ongelijkheid', of een variant daarop, niet, dan wordt verhogering als een gegeven of als een feit ervaren en geaccepteerd als 'iets dat nou eenmaal zo is'.

De definities van concepten bevatten bepaalde relaties: de aspecten, hulpbegrippen en andere delen hebben met elkaar te maken. Er zijn bij maatschappijwetenschappen drie verschillende relaties<sup>1</sup> in de definities waar te nemen. Let op, je hoeft dit niet uit je hoofd te leren, gebruik dit om de definities van de kernconcepten beter te leren begrijpen. Teken bijvoorbeeld oorzaak-gevolgschema's, doel-middelverbanden en opsommingstekens per definitie uit.

1. oorzaak-gevolgrelatie;  
*Oorzaak: leren; Gevolg: beter cijfer.*
2. doel-middelrelatie;  
*Doel: erbij willen horen; Middel: ander gedrag.*
3. uitgebreide opsomming.

Oorzaak-gevolg relatie	Doel-middel relatie	Uitgebreide opsomming
Ideologie	(Politieke) socialisatie (de middelen worden opgesomd)	Identiteit
Sociale ongelijkheid	Macht	Cultuur
Groepsvorming	Samenwerking	Sociale cohesie
Sociale institutie / politieke institutie	Conflict	Representatie
Institutionalisering	Rationalisering	Representativiteit
	Democratisering	Individualisering
	Staatsvorming	Globalisering
	Acculturatie	

Het valt op dat het concept *gezag* er niet tussen staat. Dit komt doordat het concept dermate kort is gedefinieerd dat één van deze relaties niet zichtbaar is.

1 van Kesteren, C. (2019). *Leren denken met concepten uit het maatschappijwetenschappenprogramma*. <https://nvlm.nl/wp-content/uploads/2020/06/onderzoeksdossier-Christiaan-van-Kesteren.pdf>

In *Hoe werk je met dit boek?* staat meteen een **leertip**: koppel alle lesstof aan alledaagse voorbeelden. Een tweede **leertip**: het is voor het leren belangrijk om definities in eigen woorden te kunnen uitleggen. Dan onthoud je de definitie beter. Voor het beantwoorden van examenvragen heb je vaak niet de hele definitie nodig, maar kun je slechts enkele aspecten of essentiële woorden gebruiken. Arceer deze of noteer deze woorden apart tijdens het leren. Het boek geeft voor alle hoofd- en kernconcepten hulpschema's. Deze kun je overnemen en aanvullen met eigen bruikbare voorbeelden.

Sociale instituties	
Definitie	In andere woorden
Een complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren.	Het gedrag van mensen en al hun (soorten) relaties is gebonden aan regels, die soms officieel vastgelegd zijn en soms niet.
Maatschappelijk voorbeeld	Alledaags voorbeeld
Een stam kent de levensverhalen van alle voorvaders vanuit de familielijn van zijn vader, tot minimaal vijf generaties terug. Toch heeft een stamlid moeite om zich de levensverhalen van zijn oma te herinneren.	"Wij beginnen thuis pas met eten als iedereen aan tafel zit."
Essentiële woorden: min of meer geformaliseerde regels, gedragsregulering, relaties	

Dit leerschema wordt in *Samengevat* systematisch gebruikt. Het laat je op drie verschillende manieren leren:

- 1 Het zorgt ervoor dat je de definitie in eigen woorden zet, waardoor je die beter begrijpt en onthoudt.
- 2 Het geeft voorbeelden waardoor je het begrip beter herkent en begrijpt.
- 3 Het knipt de definitie op in kleine stukjes (*chunking*) waardoor je die beter kunt onthouden.

Naast het uitleggen, schematiseren en verduidelijken van de theorie geeft *Samengevat* ook leertips. Maatschappijwetenschappen staat bekend om de grote hoeveelheid lastige theorie. Leertips zien er altijd zo uit:

<b>Leertip 1: Dual coding</b>	Veel leerlingen maken samenvattingen en/of een woordspin als zij leren. Uit onderzoek blijkt dat alleen leren door middel van woorden niet effectief genoeg is. Zorg ervoor dat je bij abstracte begrippen ook een kleine tekening maakt of dat je er een plaatje bij zoekt. Dit wordt dual coding genoemd. Het helpt je met het sneller onthouden van informatie.
-------------------------------	--

De volgende **leerdoelen moeten in het Centraal eindexamen vwo** worden behandeld: de domeinen B1, B2 en B3, C, D, E in combinatie met domein A.

**Per domein**

- 1 Beschrijving van het domein in leerschema hoofdconcept + leeropbrengsten + theorie + belangrijke kernconcepten
- 2 Beschrijving per subdomein, indien nodig leerschema kernconcept + leeropbrengsten + de theorie (+ optioneel: leertips of verduidelijking)
- 3 Begrippenlijst

## 2 Domein A: Vaardigheden

Het sociaalwetenschappelijke denken wordt beschreven in domein A. Dit domein is belangrijk in het schoolexamen en tijdens het centraal schriftelijk examen in combinatie met onderdelen uit de andere domeinen.

Wetenschappers en journalisten proberen de waarheid te achterhalen. Politici proberen naar waarheid hun werk te doen. Waarheid is voor de moderne samenleving een heel belangrijk begrip. Maar hoe vindt men dan 'de' waarheid? Hiervoor hebben we enkele onderzoeksconcepten en onderzoeksvaardigheden. Door deze concepten en vaardigheden op de juiste manier te gebruiken kan er onderscheid worden gemaakt tussen waarheid en wat we tegenwoordig 'fake news' noemen.

### A1 Informatievaardigheden

#### Leeropbrengst

Na bestuderen van dit subdomein kun je minstens:

- onderscheid maken tussen relevante en irrelevante informatie;
- op een geordende manier conclusies trekken;
- resultaten van je onderzoek beschrijven.

#### Basiskennis

VOORBEELD

Informatiebronnen spreken elkaar vaak tegen. *In de zwartepietendiscussie kwam regelmatig de vraag naar boven: hoeveel mensen willen een traditionele Zwarte Piet? Het onderzoeksbureau I&O Research kwam tot de conclusie dat 55 procent van de Nederlanders dat wilde, terwijl Hart van Nederland verkondigde dat 95 procent van de Nederlandse bevolking een volledig zwarte Piet wilde. Weer andere journalisten had het over duizenden mensen die Zwarte Piet willen behouden of veranderen.*

Ondanks tegenstrijdige informatie moet je proberen een afweging te maken of oordeel te vellen over de objectiviteit van gegevens. Dit doe je door de volgende acht vragen te beantwoorden:

- 1 Zijn het absolute of relatieve cijfers?  
Absoluut = 5, relatief = 5 procent of 5 van de 100
- 2 Wie is de schrijver?  
Welke identiteit/belangen heeft die? Welk doel had de schrijver?
- 3 Is het artikel geschreven met een duidelijk zichtbaar onderscheid tussen feiten en meningen?
- 4 Hoe komt de schrijver aan zijn informatie? (Transparantie)
- 5 Heeft er hoor- en wederhoor plaatsgevonden? Dit wil zeggen: komen zowel voor- als tegenstanders aan het woord?
- 6 Zijn er verschillende bronnen?

- 7 Zijn de bronnen controleerbaar?
- 8 Geldt het getoonde beeld voor één iemand of de hele groep? (Representativiteit)

Al deze vragen helpen je om te beoordelen of een bron feitelijk juist is en/of betrouwbaar. In veel informatiebronnen wordt gebruikgemaakt van statistiek (en andere vormen van onderzoek). Het is belangrijk dat je die goed kan lezen en duiden. Er wordt daarbij vaak gebruikgemaakt van vaktaal en afkortingen. De belangrijkste begrippen uit de statistiek zijn:

<b>KENNEN</b>	<b>Respondenten</b>	Deelnemers aan een onderzoek.
	<b>N=</b>	Op deze manier wordt in statistiek opgeschreven hoeveel respondenten bevraagd zijn.
	<b>Absolute cijfers</b>	Eén getal. Bijvoorbeeld in de zin 'duizend mensen vinden dat ...'.
	<b>Relatieve cijfers</b>	Een percentage in verhouding. Bijvoorbeeld in de zin '50 procent van de Nederlandse bevolking vindt dat ...'.
	<b>Causaliteit</b>	De verhouding tussen twee dingen of gebeurtenissen, waarbij het ene zeker de oorzaak is en het andere zeker het gevolg.
	<b>Correlatie</b>	Als er sprake is van een samenhang tussen variabelen.
	<b>Modus</b>	De waarneming die of het getal dat het vaakst voorkomt.
	<b>Mediaan</b>	Het middelste getal in een rij getallen die van klein naar groot staan.
	<b>Gemiddelde</b>	Het gemiddelde van een aantal getallen krijg je door die getallen bij elkaar op te tellen en de som te delen door het aantal opgetelde getallen.
	<b>Range</b>	Geeft aan wat de laagste en hoogste gemeten waarden zijn.
	<b>Significantieniveau</b>	Hoe groot de kans is dat het verband niet op toeval berust.

## A2 Concept-contextbenadering

### Leeropbrengst

Na het bestuderen van dit subdomein kun je minstens:

- benoemen welk kernconcept past bij welke van de vier hoofdconcepten;
- de verschillen en overeenkomsten tussen de vier paradigma's beschrijven;
- uitleggen welk perspectief de verschillende paradigma's bieden op de hoofd-/ kernconcepten en op maatschappelijke vraagstukken<sup>2</sup>.

### Hoofd- en kernconcepten

Vorming	Binding
identiteit, socialisatie, acculturatie, politieke socialisatie, cultuur, ideologie	groepsvorming, sociale cohesie, politieke institutie, sociale institutie, representatie, representativiteit, cultuur
Verandering	Verhouding
rationalisering, staatsvorming, democratisering, institutionalisering, individualisering, globalisering	samenwerking, conflict, macht, gezag, sociale (on)gelijkheid

De uitleg van alle hoofd- en kernconcepten vind je in de hoofdstukken *Vorming*, *Binding*, *Verandering* en *Verhouding*. Zorg ervoor dat je voordat je aan deze hoofdstukken begint, weet welke kernconcepten daar belangrijk zijn.

<b>Leertip 2: Associëren</b>	<p>Let op: doe dit pas als je alles goed kent!</p> <p>Alle hoofd- en kernconcepten hebben met elkaar te maken. Socialisatie en cultuur hebben bijvoorbeeld met elkaar te maken doordat <i>opvattingen</i> (cultuur) worden <i>overgedragen</i> dankzij <i>vormen van omgang met anderen</i> (socialisatie). Probeer voor alle hoofd- en kernconcepten uit te leggen wat zij met elkaar te maken hebben, wat de verbanden zijn.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Leg eerst uit wat alle kernconcepten van het hoofdconcept <i>Vorming</i> met elkaar te maken hebben en wat zij met het hoofdconcept te maken hebben.</li> <li>2 Doe dit vervolgens ook bij de andere hoofdconcepten.</li> <li>3 Doe het ten slotte tussen alle verschillende hoofd- en kernconcepten. (Bijvoorbeeld rationalisering en samenwerking).</li> </ol>
------------------------------	--

### Paradigma's

De sociale wetenschappen maken (on)bewust gebruik van paradigma's. Een **paradigma** is een theoretisch raamwerk of een wetenschappelijk referentiekader dat bestaat uit een specifieke combinatie van uitgangspunten en onderzoekstechnische voorschriften. Het paradigma bepaalt (deels) het onderwerp van je onderzoek en

<sup>2</sup> Voor beschrijving politiek en maatschappelijk probleem, zie: hoofdstuk modellen politieke besluitvorming

**VOORBEELD** welke vragen je stelt. *Als jouw uitgangspunt is dat alles een functie heeft in de samenleving en dat structuren individueel gedrag bepalen, dan is het onlogisch om alleen maar interviews te houden waarin je vraagt of mensen in armoede hun armoede functioneel ervaren.*

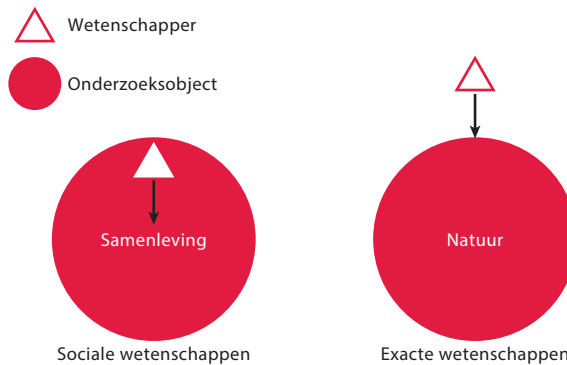
Onderzoeken vanuit verschillende paradigma's naar hetzelfde onderwerp kunnen tegenstrijdige conclusies bevatten. Waarom zijn er dan paradigma's? De sociale werkelijkheid/samenleving is complex en zit vol tegenstrijdigheden (zie: paradoxen van de moderniteit p. 115). Om wetenschappelijk onderzoek te doen moet je keuzes

**VOORBEELD** maken om het 'werkbaar' en 'begrijpelijk' te houden. *Vergelijk dit met het tekenen van (geografische) landkaarten. Een landkaart is een sterk versimpeld beeld van de werkelijkheid qua schaal, informatie en details. Lees je alleen een wegenkaart of bekijk je een klimaatkaart?*

Daarnaast zijn sociale wetenschappers zelf onderdeel van de samenleving in tegenstelling tot natuurwetenschappers. Alle ervaringen uit het eigen leven worden daardoor onbewust meegenomen in het onderzoek. Natuurwetenschappers, zoals scheikundigen, bestuderen iets waar zij geen meningen over kunnen ontwikkelen, omdat ze er simpelweg verder vanaf staan en omdat deze wetenschap 'exact' is.

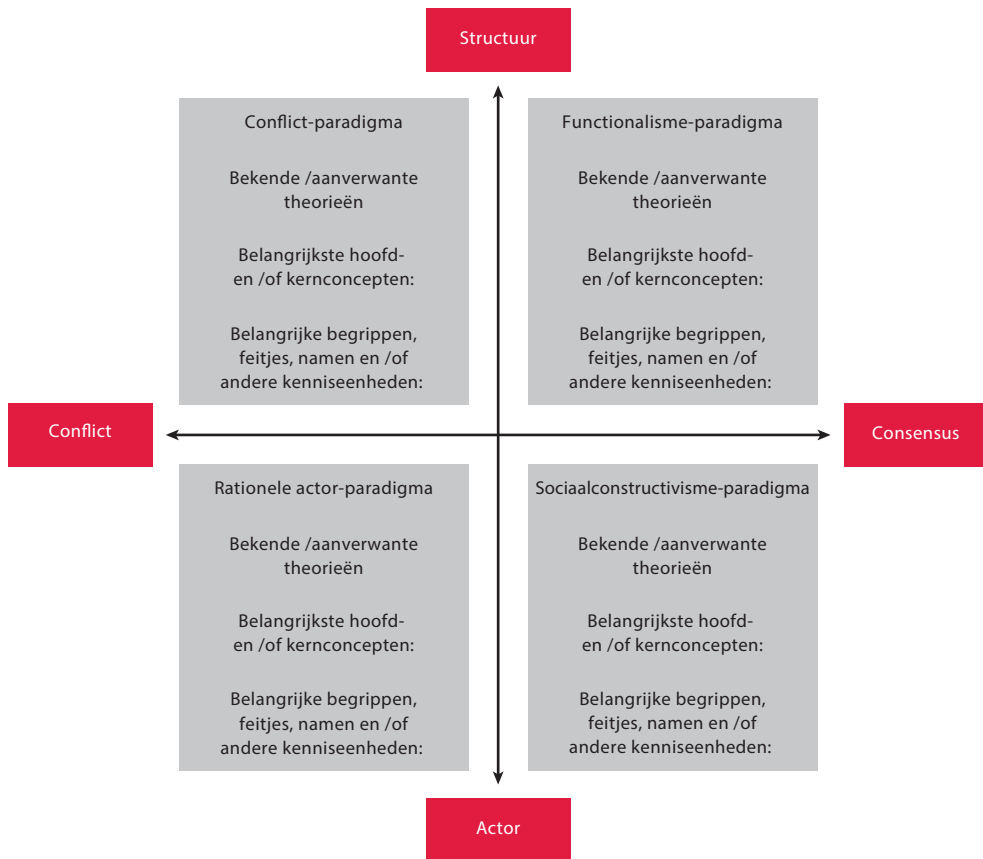
### Verduidelijking

Figuur 2



We onderscheiden een viertal paradigma's: *conflict-paradigma*, *functionalisme-paradigma*, *sociaalconstructivisme-paradigma* en *rationele actor-paradigma*. Deze paradigma's hebben enkele essentiële begrippen en uitgangsposities, zoals vermeld in de syllabus. Deze informatie wordt aangevuld met een kwadrant (staat niet in syllabus!). Dit kwadrant helpt om informatie en kennis te ordenen (zie: figuur 3 en leertip 3). Paradigma's kun je indelen aan de hand van twee dimensies: structuur/actor en conflict/consensus. Dimensies zijn de bouwstenen die het fundament van een paradigma vormen. Alle theorieën en onderzoeken verwijzen terug naar deze fundamentele dimensies.

Figuur 3



<p><b>Leertip 3: Paradigma's schematiseren</b></p>	<p>Neem het bovenstaande schema over op A3-papier of op vier losse A4'tjes. Lees de samenvatting van de paradigma's hierna. Noteer tijdens het studeren in het schema de volgende gegevens: <i>namen van theorieën/denkers, uitgangsposities en feitjes</i>. In de tekst wordt per paradigma een toelichting gegeven en worden de kernconcepten uit de andere domeinen, vanuit dat paradigma, toegelicht.</p>
--	---